

ЗАТВЕРДЖЕНО

Національним агентством
із забезпечення якості вищої освіти
протокол від «24» жовтня 2023 року
№ 16 (45)
(зі змінами
протокол від «26» грудня 2023 року
№ 21 (50))

**Порядок розгляду скарг/повідомлень
щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації**

I. Загальні положення

1. Цей Порядок визначає:

процедуру розгляду Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство), зокрема Комітетом з питань етики Національного агентства (далі – Комітет), скарг/повідомлень щодо наявності у захищених в Україні дисертаціях на здобуття наукових ступенів доктора філософії, кандидата наук, доктора наук та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації;

порядок звернення Національного агентства до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи наукового ступеня доктора (кандидата) наук у випадку виявлення в дисертації, наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації;

процедуру скасування Національним агентством рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

2. Національне агентство розглядає скарги/повідомлення щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (далі – Порядок 1197), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (далі – Порядок 44), цього Порядку.

3. Національне агентство розглядає питання щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у випадках, визначених пунктом 47 Порядку 44.

Національне агентство розглядає скарги/повідомлення щодо наявності фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертаціях та/або наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертаційного дослідження, за результатами захисту якого видано диплом доктора (кандидата) наук, та у разі виявлення фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації звертається до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи наукового ступеня.

4. Скарга/повідомлення щодо наявності у дисертації на здобуття ступеня доктора філософії та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації може бути подана до Національного агентства будь-якою особою, яка є суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності.

Скарга/повідомлення щодо наявності у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації може бути подана до Національного агентства будь-якою фізичною (юридичною) особою, радою, в якій проводився захист докторської (кандидатської) дисертації.

5. У скарзі/повідомленні щодо наявності фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертаціях та/або наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертаційного дослідження (далі – скарга/повідомлення) зазначається:

1) найменування органу, до якого подається;

2) прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності) особи (повне найменування юридичної особи), яка подає скаргу/повідомлення (далі – скаржник), її контактні дані (адреса, номер телефона, адреса електронної пошти);

3) бібліографічний опис дисертації, за результатами захисту якої було видано відповідний диплом, та/або наукових публікацій, у яких висвітлені наукові результати дисертаційного дослідження, про наявність у якій (яких) порушення академічної доброчесності подається скарга/повідомлення;

контактні дані автора дисертації (за наявності такої інформації в особи, яка подає скаргу/повідомлення);

4) посилання на вимоги, чинні на момент захисту дисертаційного дослідження, порушення яких виявлено заявником (із зазначенням назви та статей (пунктів) відповідного акту);

5) бібліографічний опис джерел неправомірного використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання та/або інформацію, яка підтверджує факт фабрикації, фальсифікації;

6) URL-адреса вебсторінки Національного репозитарію академічних текстів, де розміщено електронний примірник дисертації, про наявність у якій порушення академічної доброчесності подається скарга/повідомлення; та/або URL-адреси сторінок офіційних вебсайтів, де розміщені наукові публікації, зараховані за темою дисертації, про наявність у яких порушення академічної доброчесності подається скарга/повідомлення.

Під офіційним вебсайтом для цілей Порядку розуміється вебсайт, призначений для легального розміщення наукових публікацій – вебресурс репозиторію, бібліотеки, журналу, музею, наукової установи, закладу вищої освіти, органу влади або їх структурних підрозділів тощо;

7) URL-адреса вебсторінки офіційного вебсайту, де розміщено в електронній формі джерело неправомірного використання (за твердженням скаржника) наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання або копія такого джерела (далі – джерело неправомірного використання).

У випадку розміщення джерела неправомірного використання за URL-адресою вебсторінки іншого, ніж офіційний, вебсайту таке джерело повинно містити:

- твір (або його копію) іншого автора (авторів), ніж особа, щодо порушення якою академічної доброчесності подано скаргу/повідомлення;

- вказівку на авторство такого твору;

- вказівку на дату підписання до друку твору (якщо видання, де розміщено твір, її містить) або дату оприлюднення твору, створеного автором (авторами) для розміщення на вебсайті;

- вихідні відомості видання твору (або титульну сторінку рукопису дисертації, першу і другу сторінки автореферату);

- зміст видання твору (або рукопису дисертації).

Для публікації, створеної автором (авторами) для розміщення на вебсайті, вимоги абзаців шостого–сьомого цього підпункту не застосовуються.

У разі невиявлення скаржником розміщення джерела неправомірного використання у мережі Інтернет до Національного агентства надається примірник такого джерела або його електронна копія, про що зазначається у скарзі/повідомленні. Примірник такого джерела або його електронна копія мають відповідати вимогам, встановленим абзацами третім–сьомим підпункту 7 цього пункту.

У випадку надання електронної копії у скарзі/повідомленні має бути зазначено, що вона ідентична примірнику джерела неправомірного використання. Доведення ідентичності примірнику електронної копії джерела неправомірного використання покладається на скаржника;

8) підпис особи, яка подала скаргу/повідомлення, та дата підписання скарги.

До скарги/повідомлення додаються:

– порівняльна таблиця в електронній формі із наведенням фрагментів дисертації та/або наукових публікацій, зарахованих за її темою, та відповідних фрагментів опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства (та/або відомостей про вигадкування фактів чи даних, зміну чи модифікацію вже наявних даних у межах наукових досягнень) – у вигляді файлів форматів PDF і DOCX;

– електронні копії дисертації та/або наукових публікацій, зарахованих за темою дисертаційного дослідження, про наявність у яких порушення академічної доброчесності подається скарга/повідомлення, – у машиночитаному форматі PDF (OCR);

– примірники або електронні копії джерел неправомірного використання у машиночитаному форматі PDF (OCR).

Під машиночитаним форматом для цілей Порядку розуміється формат електронної інформації, структурований таким чином, що дає змогу ідентифікувати, перетворювати та отримувати конкретні дані, включаючи окремі факти та їх внутрішню структуру, без участі людини.

6. Скарга/повідомлення за вибором скаржника надсилається:

– в електронній формі з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, на офіційну адресу електронної пошти Національного агентства;

– у паперовій формі за підписом особи (керівника юридичної особи), яка подає скаргу, на адресу Національного агентства.

Датою надходження скарги/повідомлення є дата її реєстрації у секретаріаті Національного агентства.

У випадку додання до скарги/повідомлення, поданої в електронній формі, примірника публікації, про що було зазначено у скарзі/повідомленні, датою

надходження до Національного агентства скарги/повідомлення є дата надходження останнього документа.

7. Скарга/повідомлення, що містить приниження честі і гідності особи або виражені у непристойній формі висловлювання, а також анонімне повідомлення не підлягають розгляду. Звинувачення автора наукових досягнень у порушенні академічної доброчесності не можуть розглядатися як умисне приниження честі і гідності особи.

8. Скарга/повідомлення реєструється у секретаріаті Національного агентства.

Про надходження скарги/повідомлення секретаріат Національного агентства невідкладно повідомляє заступника Голови Національного агентства, до повноважень якого входить відповідний напрямок діяльності.

За дорученням заступника Голови Національного агентства, до повноважень якого входить відповідний напрямок, уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства здійснює перевірку поданої скарги/повідомлення на відповідність вимогам пунктів 4–7 Порядку та надає результати перевірки Голові Комітету у строк до десяти робочих днів від дати надходження.

9. Комітет у строк до семи робочих днів з дня отримання результатів перевірки уповноваженим підрозділом секретаріату Національного агентства приймає рішення:

- у разі невідповідності скарги/повідомлення вимогам пунктів 4–7 Порядку – про залишення скарги/повідомлення без розгляду;

- у разі відповідності скарги/повідомлення вимогам пунктів 4–7 Порядку – про прийняття скарги/повідомлення до розгляду.

10. У разі залишення Комітетом скарги/повідомлення без розгляду скажник інформується про прийняте рішення та його підстави.

У разі прийняття Комітетом до розгляду скарги/повідомлення щодо дисертації (наукових публікацій, зарахованих за її темою) на здобуття наукового ступеня доктора філософії копія скарги/повідомлення протягом п'яти робочих днів з дати прийняття її до розгляду оприлюднюється в інформаційній системі Національного агентства та надсилається до закладу, разова рада якого прийняла відповідне рішення;

щодо дисертації (наукових публікацій, зарахованих за її темою) на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук, рішення Комітету з додатком у вигляді копії скарги/повідомлення протягом п'яти робочих днів з дати прийняття її до розгляду оприлюднюється на вебсайті Національного агентства, надсилається до закладу (або його правонаступника), спеціалізована вчена рада якого прийняла рішення про присудження

наукового ступеня, а також до особи, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої подано скаргу/повідомлення, якщо спосіб зв'язку з особою відомий.

11. У випадку отримання від Комітету з питань діяльності разових спеціалізованих вчених рад повідомлення щодо порушення процедури захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, під час розгляду якого виявлені порушення академічної доброчесності, зокрема наявність в дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, Комітет доручає уповноваженому підрозділу секретаріату Національного агентства здійснити перевірку виявлених порушень.

Протягом трьох робочих днів з дня отримання Комітетом повідомлення копія матеріалів щодо виявлених порушень надсилається уповноваженим підрозділом секретаріату Національного агентства до закладу, разова рада якого прийняла відповідне рішення.

12. У разі прийняття Комітетом скарги/повідомлення до розгляду уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства здійснює перевірку викладених у скарзі/повідомленні (або матеріалах щодо виявлених порушень, визначених пунктом 11 Порядку) відомостей щодо наявності у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у строк до шести місяців з дня прийняття її до розгляду Комітетом.

Під час розгляду скарги/повідомлення Національне агентство не обмежене наведеною у ній інформацією.

Відкликання скарги/повідомлення не є підставою для припинення її розгляду.

З метою розгляду скарги/повідомлення (матеріалів щодо виявлених порушень, визначених пунктом 11 Порядку) Національне агентство:

1) одержує в установленому законодавством порядку від закладів вищої освіти, наукових установ, державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і громадян інформацію, документи та матеріали, необхідні для розгляду відповідних питань;

2) залучає членів галузевих експертних рад, експертів Національного агентства, спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їхніми керівниками), а також працівників закладів вищої освіти та наукових установ, міжнародних експертів та/або експертів інституцій, які забезпечують якість вищої освіти в інших державах, для встановлення фактів наявності або відсутності академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства може ініціювати призначення Комітетом експертизи (на предмет порушення академічної доброчесності) з одночасним визначенням фахівця (фахівців), якому (яким) доручається проведення експертизи.

13. У межах строку, визначеного абзацом першим пункту 12 Порядку, уповноважений підрозділ секретаріату Національного агентства передає Голові Комітету звіт перевірки відомостей щодо наявності у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (звіт за наслідками перевірки виявлених порушень академічної доброчесності у випадку, передбаченому пунктом 11 Порядку) з результатами проведеного аналізу виявлених за допомогою відповідного програмного забезпечення фрагментів збігів щодо неправомірного використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання та/або результатами проведеного аналізу доказів, які підтверджують факт фабрикації, фальсифікації (далі – матеріали перевірки).

II. Розгляд скарги/повідомлення щодо порушень академічної доброчесності Комітетом з питань етики

14. Голова Комітету, отримавши від уповноваженого підрозділу секретаріату Національного агентства матеріали перевірки, передає їх протягом сімох робочих днів на ознайомлення членам Комітету та визначає доповідача зі складу Комітету, який не пізніше одного місяця від дня отримання ним матеріалів перевірки подає Голові Комітету мотивований проєкт рішення Комітету.

Якщо зібраних матеріалів перевірки скарги/повідомлення недостатньо для її розгляду по суті, доповідач у строк, визначений абзацом першим цього пункту, подає до Комітету мотивоване звернення щодо необхідності здійснення додаткового аналізу обставин та/або матеріалів перевірки або проведення експертизи.

Комітет на найближчому засіданні:

- у разі визнання звернення обґрунтованим приймає рішення про здійснення додаткового аналізу обставин та/або матеріалів перевірки або проведення експертизи;

- у разі визнання звернення необґрунтованим приймає рішення про заміну доповідача.

При цьому Комітет встановлює розумний строк для подання проєкту рішення Комітету, але не більше одного місяця. Повторне продовження строків не допускається.

У випадку неможливості виконання доповідачем своїх обов'язків Комітет на найближчому засіданні приймає рішення про заміну доповідача зі встановленням розумного строку для подання проєкту рішення Комітету, але не більше одного місяця.

Голова Комітету у строк до десяти робочих днів з дня отримання від доповідача проєкту рішення скликає засідання Комітету для розгляду скарги/повідомлення.

15. Інформація про дату, час і місце розгляду скарги/повідомлення на засіданні Комітету не пізніше ніж за п'ять робочих днів до дати проведення засідання повідомляється скаржнику, закладу (або його правонаступнику), спеціалізована вчена рада якого прийняла рішення про присудження наукового ступеня (далі – заклад), та особі, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої розглядається скарга/повідомлення, якщо відомо про спосіб зв'язку з особою, та оприлюднюється на вебсайті Національного агентства. Участь зазначених осіб і представника закладу у засіданні Комітету не є обов'язковою. Вказані особи вважаються повідомленими про дату, час і місце засідання з дня, наступного за днем оприлюднення відповідного оголошення на вебсайті Національного агентства.

16. Скаржник, заклад, та особа, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої розглядається скарга/повідомлення, особисто та/або через своїх уповноважених осіб (представників) мають право:

1) після дати прийняття до розгляду скарги/повідомлення Комітетом та не пізніше дня, наступного за днем оприлюднення Національним агентством повідомлення про дату розгляду на засіданні Комітету, подавати письмові пояснення стосовно інформації у скарзі/повідомленні щодо наявності у дисертації та/або наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, а також будь-які документи та матеріали в електронній формі (у машиночитаному форматі) на спростування (підтвердження) викладених у скарзі доводів або відмовитися від надання будь-яких пояснень;

2) після оприлюднення на вебсайті Національного агентства повідомлення про дату розгляду скарги/повідомлення Комітетом та до початку розгляду на засіданні Комітету на підставі заяви в електронній формі з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, або в паперовій формі за підписом особи, що його подає, ознайомлюватися із проєктом рішення Комітету та матеріалами перевірки;

3) подавати заяви про відвід члена Комітету відповідно до пункту 19 цього Порядку.

17. Комітет розглядає скаргу/повідомлення на своєму засіданні у порядку, визначеному Положенням про комітети Національного агентства, з урахуванням особливостей, визначених цим Порядком.

Засідання Комітету складається з відкритої та закритої частин.

18. Скаржник, заклад, особа, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої розглядається скарга/повідомлення, їхні уповноважені особи (представники) мають право бути присутніми під час розгляду скарги/повідомлення Комітетом на відкритій частині засідання.

На запрошення Комітету можуть бути присутні інші особи.

19. У разі наявності у члена Комітету реального або потенційного конфлікту інтересів або за наявності інших підстав, що можуть свідчити про його упередженість під час розгляду скарги/повідомлення на засіданні Комітету, за рішенням Комітету він відводиться від відповідного розгляду.

Рішення про відвід члена Комітету приймається на підставі письмової заяви особи, яка має право бути присутньою на засіданні, або заяви про самовідвід члена Комітету. Заява подається до початку розгляду скарги/повідомлення на засіданні Комітету.

Член Комітету не бере участь у вирішенні питання щодо власного відводу або самовідводу.

20. Комітет починає розгляд з доповіді доповідача, який викладає підстави прийняття матеріалів до розгляду, встановлені та досліджені обставини, висновок по суті питання.

Особи, визначені пунктом 18 Порядку, надають пояснення, відповідають на запитання за умови надання їм слова головуючим на засіданні. Комітет може прийняти мотивоване рішення про позбавлення права участі в засіданні Комітету тих осіб, які перешкоджають його проведенню.

21. Будь-які документи чи свідчення про наявність або відсутність у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації не є вирішальними, не мають наперед визначеного значення для Комітету і враховуються в сукупності з іншими документами та матеріалами при прийнятті рішень відповідно до цього Порядку.

22. За наслідками розгляду скарги/повідомлення Комітет на закритій частині засідання приймає одне з таких рішень:

1) про внесення на розгляд Національного агентства подання про наявність у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації на здобуття відповідного наукового ступеня, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації;

2) про внесення на розгляд Національного агентства подання про відсутність у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації на здобуття відповідного наукового ступеня, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Подання готується Комітетом та повинно включати: результати здійсненого аналізу доказів, які підтверджують факт фабрикації, фальсифікації; результати проведеного аналізу виявлених за допомогою відповідного програмного забезпечення фрагментів збігів щодо неправомірного використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання; посилання на норми законодавства.

Подання вноситься Комітетом на розгляд Національного агентства у строк до десяти робочих днів від дня прийняття рішення Комітетом.

Рішення Комітету у той самий строк оприлюднюється на вебсайті Національного агентства.

III. Прийняття рішення Національним агентством за поданням Комітету з питань етики

23. Подання Комітету розглядається на засіданні Національного агентства.

24. Інформація про дату, час і місце проведення засідання Національного агентства для розгляду подання Комітету повідомляється не пізніше ніж за п'ять робочих днів до дати проведення засідання скажнику, закладу та особі, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої розглядається скарга/повідомлення, якщо відомо про спосіб зв'язку з особою, та оприлюднюється на вебсайті Національного агентства. Участь зазначених осіб і представника закладу у засіданні Національного агентства не є обов'язковою.

25. Присутні особи, визначені пунктом 24 Порядку, надають пояснення, відповідають на запитання за умови надання їм слова головуючим на засіданні.

Національне агентство може прийняти мотивоване рішення про позбавлення права участі в засіданні Національного агентства тих осіб, які перешкоджають його проведенню.

26. Питання відводу та самовідводу у разі наявності у члена Національного агентства реального або потенційного конфлікту інтересів або за наявності інших підстав, що можуть свідчити про його упередженість під час розгляду подання, визначаються відповідно до пункту 19 Порядку.

27. Національне агентство за результатами розгляду подання Комітету з питань етики щодо присудженого ступеня доктора філософії приймає одне з таких рішень:

1) про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації;

2) про залишення рішення разової ради в силі.

28. Національне агентство за результатами розгляду подання Комітету з питань етики щодо присудженого наукового ступеня доктора (кандидата) наук приймає одне з таких рішень:

1) про виявлення в дисертації, за якою присуджено науковий ступінь доктора (кандидата) наук, та/або наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та звернення до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи відповідного наукового ступеня;

2) про невиявлення в дисертації, за якою присуджено науковий ступінь доктора (кандидата) наук, та/або наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

29. Протягом п'яти робочих днів з дати прийняття рішення Національного агентства секретаріат Національного агентства інформує про нього скаржника, заклад та особу, стосовно дисертації та/або наукових публікацій якої розглядалася скарга/повідомлення, а також оприлюднює рішення на вебсайті Національного агентства (вносить відповідні відомості до інформаційної системи Національного агентства).

30. Рішення Національного агентства про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації повинно включати застосування обмежень, передбачених частиною шостою статті 6 Закону України «Про вищу освіту».

31. Рішення Національного агентства про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації доводиться до відома Міністерства освіти і науки України і технічного адміністратора Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

32. Копія рішення Національного агентства про виявлення в дисертації, за якою було присуджено науковий ступінь доктора (кандидата) наук, та/або наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, надсилається до Міністерства освіти і науки

України разом із супровідним листом і зверненням про позбавлення відповідного наукового ступеня.

У зверненні зазначаються результати проведеного аналізу доказів, які підтверджують факт фабрикації, фальсифікації та/або результати аналізу виявлених за допомогою відповідного програмного забезпечення фрагментів збігів щодо неправомірного використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів без відповідного посилання, посилання на норми законодавства.

33. Витрати, понесені Національним агентством під час перевірки скарги/повідомлення, що виявилася завідомо безпідставною або містила завідомо неправдиві відомості, можуть бути стягнуті з особи, яка подала скаргу/повідомлення, у судовому порядку.

34. Рішення Національного агентства може бути оскаржене в судовому порядку.